

Wprowadzenie

Zmiana jest elementem życia społecznego jednostki, dokonującym się zarówno w kontekście dynamicznie rozwijającego się świata, jak i w perspektywie indywidualnej. Każda zmiana wymaga od jednostki gotowości, otwartości, elastyczności, reaktywności na czynniki zewnętrzne, które tę zmianę powodują. Indywidualną gotowość do zmiany w terapii (leczeniu) lub rehabilitacji opisuje się szeroko poprzez modele zmiany, w których rozróżnia się czynniki wewnętrzne, leżące po stronie samej jednostki, oraz czynniki zewnętrzne, czyli środowiskowe, a wśród nich przede wszystkim wsparcie społeczne.

Ważnymi czynnikami indywidualnymi są motywacja do zmiany lub poczucie skuteczności, rozumiane jako przekonanie, że jednostka odniesie sukces i pomyślnie zaadaptuje się do zmiany.

Zmiana w edukacji może być pojmowana jako zmiana rozwoju u jednostki uczącej się, a także jako postulowana lub już wdrażana reforma czy obserwowany przełom w systemie instytucjonalnej edukacji, który jest implikowany z kolei zmianami społecznymi, cywilizacyjnymi czy kulturowymi.

Niniejszy numer czasopisma „Studia Paedagogica Ignatiana” prezentuje zmianę w różnych sferach: aksjonormatywnej, ideologicznej, nawet religijnej, zmianę w kulturze i sztuce czy w obserwowanych postawach wobec współczesnych zjawisk społeczno-kulturowych, takich jak doświadczenie wojny czy homoparentalność. Najwięcej tekstów zgromadzonych w niniejszym numerze czasopisma dotyczy zmiany w obszarze praktyki edukacyjnej (na każdym poziomie edukacji), terapeutycznej i resocjalizacyjnej.

Zmiany w sferze aksjonormatywnej prezentuje artykuł wieloautorski pt. *Wartości młodego pokolenia w postmodernistycznym świecie. Wyzwania dla pedagogiki*. Autorzy analizują rolę wartości w życiu młodych ludzi, badając korelaty i czynniki prognostyczne ich wyborów między wartościami tradycyjnymi a postmodernistycznymi. Wyniki badań wskazują, że młode pokolenie, choć przywiązuje dużą wagę do wartości, to ich hierarchię postrzega w zależności od czynników społecznych i kulturowych. Wnioski z badań przekładają się bezpośrednio na praktykę edukacyjną, w której należy integrować różnorodne systemy wartości, efektywnie wykorzystywać technologię i zadbać o równowagę między wartościami tradycyjnymi i nowoczesnymi.

Temat homorodzicielstwa budzi w naszym kraju od lat dyskusje i kontrowersje w wielu środowiskach i mediach, mimo rosnącej liczby rodziców lub opiekunów tej samej płci wychowujących dzieci. Dyskusje te są bez wątpienia świadectwem zmiany, a autorzy artykułu pt. *Czy jesteśmy gotowi zaakceptować homorodzicielstwo? Refleksje nad zmianami w sferze politycznej, społecznej i edukacyjnej z dwóch krajów Europy Środkowo-Wschodniej* Anna Odrowąż-Coates, Ivo Jirásek analizują dynamikę etyczną, kulturową i instytucjonalną wpływającą na postawy społeczne wobec rodzicielstwa osób tej samej płci w Polsce i Czechach.

Artykuł Eleny Kurant przenosi czytelnika w obszar kultury i sztuki i podkreśla edukacyjne oraz terapeutyczne implikacje uczestnictwa w Teatrze Playback, rozumianego jako psychologiczny, rytualny i społeczny proces zmiany poprzez indywidualne, a zarazem wspólnotowe przeżycie artystyczne. Teatr Playback wywodzi się z teorii performansu, teatroterapii, psychodramy Moreno oraz teatru zaangażowanego. Autorka przeprowadziła badania literaturowe oraz badania terenowe w dwóch krakowskich teatrach i zauważyła, że praktyka Teatru Playback sprzyja adaptacji do zmian w sferze przekonań i emocji, ma potencjał integracyjny i inkluzyjny oraz stwarza klimat solidarności transkulturowej. Fenomen Teatru Playback może się stać narzędziem wspierającym rozwój wspólnoty oraz być pomocny w pracy z uchodźcami i grupami zróżnicowanymi kulturowo.

Pozostając w kontekście zmian społecznych związanych z doświadczeniem migracji, autorzy artykułu pt. *Zmiany w korzystaniu ze smartfonów edukacyjnych wśród ukraińskich nastolatków w czasach migracji* zwrócili uwagę na zmianę w korzystaniu ze smartfonów jako

narzędzia komunikacji w środowisku młodych migrantów. Badania sondażowe przeprowadzono na grupie 128 osób – młodych uciekinierów wojennych z Ukrainy. Wyniki badań wskazują, że respondenci widzą w smartfonie narzędzie edukacji nieformalnej i pomoc w procesie adaptacji do nowego środowiska kulturowego.

Artykuł Stefana Kwiatkowskiego jest analizą pożądanych zmian w polskim systemie edukacji. Artykuł ma charakter przeglądowy, systematyzuje te obszary edukacji podstawowej, zawodowej i wyższej w kontekście współczesnych potrzeb społecznych i cywilizacyjnych, które powinny – w ocenie autora – wyznaczać kierunek postulowanych zmian. Artykuł akcentuje rolę współczesnego nauczyciela, którego proces kształcenia wymaga gruntownych zmian nakierowanych na kształtowanie kompetencji społeczno-emocjonalnych i zarazem kompetencji cyfrowych, adekwatnych do potrzeb współczesnego ucznia i otaczającego go świata.

Refleksja nad środowiskiem szkolnym przenosi się w kolejnym artykule do Ameryki Południowej, gdzie zaobserwowano zmiany w systemie edukacji, a właściwie w modelach edukacyjnych stosowanych przez nauczycieli. Urith Ramírez-Mera poddała analizie teksty czołowych badaczy systemów edukacji w Ameryce Południowej i zrekonstruowała odejście od tradycyjnej, europocentrycznej, kolonialnej edukacji na rzecz edukacji bardziej lokalnej, swoistej dla południowoamerykańskiego kręgu kulturowo-cywilizacyjnego, zorientowanego na rozwój lokalnych społeczności i ich uprawnienie. Wskazała jednak na brak badań praktyki edukacyjnej i rozdzźwięk między postulatami zmian a obowiązującą praktyką, która wciąż deprecjonuje etniczność, lokalność i partycypację społeczną.

Wyniki badań Aleksandry Bułat zamieszczone w artykule pt. *Art-Based Research w pedagogice wobec zmiany indywidualnej i instytucjonalnej. Badania nad mandalą w kontekście wyrażania trudności szkolnych* opisują potencjał arteterapii z wykorzystaniem mandali w ujawnianiu i porządkowaniu doświadczeń wewnętrznych jednostki. Wnioski z badania pokazują, że proces tworzenia mandali przez osoby zmagające się z trudnościami w środowisku szkolnym czy społecznym służy nie tylko lepszemu samopoznaniu, ale także wspiera proces uczenia się radzenia sobie z trudnościami.

Z kolei artykuł Agnieszki Koniecznej pt. *Sztuka leczenia śmiechem. Transformacyjny potencjał humorystycznych interakcji* traktuje

o wykorzystaniu śmiechu i humoru w terapii osób leczonych w szpitalach. Badania autorki wskazują, że wykorzystywanie humoru w terapii wpływa na regulację emocji poprzez uprawomocnianie i przekształcanie oraz odzyskiwanie podmiotowości, aktywizację cielesno-behawioralną, reinterpretację przestrzeni szpitalnej, wzmocnienie relacji dziecko–rodzic–personel oraz ułatwienie procedur medycznych. Implikacje dla praktyki obejmują konieczność zmian w tradycyjnych procedurach medycznych poprzez włączenie do procedur leczenia spotkań naznaczonych humorem, a przede wszystkim szkolenia kadr medycznych w tym obszarze terapii szpitalnych.

Resocjalizacja osób społecznie niedostosowanych to zmiana ich parametrów tożsamościowych lub też zmiana dokonująca się w sferze ich postaw społecznych czy cech osobowości. Obecne w literaturze definicje dotyczą zmiany jako celu oddziaływań resocjalizacyjnych lub jako wskaźnika udanej readaptacji społecznej. Beata Mydłowska w artykule pt. *Czynniki ograniczające skuteczność resocjalizacji więźniów* analizuje czynniki instytucjonalne, które stanowią bariery dla skutecznego procesu oddziaływań resocjalizacyjnych i utrudniają zmianę jednostki w kierunku społecznie pożądanym.

Pesymizm resocjalizacyjny autorki równoważy autor artykułu pt. *Zmiany w zachowaniu zgłaszane przez nieletnich przebywających w Młodzieżowych Ośrodkach Wychowawczych*. Hubert Kupiec przeprowadził badania sondażowe na grupie 506 wychowanków młodzieżowych ośrodków wychowawczych i zaobserwował różnice w ich postawach oraz zachowaniu. Intensywne oddziaływania resocjalizacyjne skutkują zmianą nieletnich wychowanków, którzy zaczynają inaczej funkcjonować w roli uczniów i dzieci, poprawiają swoje relacje z rodzicami i wyniki w szkole. Autor badania zaobserwował też różnice w tej zmianie występujące ze względu na wiek wychowanków i płeć. Wnioski mniej optymistyczne dotyczą ich zaangażowania w zachowania problemowe.

W dziale „Raporty z badań” prezentujemy artykuł Katarzyny Skalskiej pt. *Subiektywne predyktory inteligencji emocjonalnej u osób z niepełnosprawnością fizyczną i ich znaczenie dla kontekstu instytucjonalnego*. Przedmiotem badań autorki była inteligencja emocjonalna rozumiana jako kluczowy zasób osobisty, który wzmacnia reakcje adaptacyjne, relacje interpersonalne i zaangażowanie w role społeczne. Wnioski z badań wskazują, że preferowanie przez badane osoby

z niepełnosprawności fizyczną wartości, takich jak bezpieczeństwo osobiste, rodzina, harmonia społeczna i porządek, wiązało się z wyższym poziomem inteligencji emocjonalnej. Sam zaś rozwój inteligencji emocjonalnej zależy także od wsparcia społecznego udzielanego przez instytucje opiekuńcze i lecznicze wobec osób z niepełnosprawnością fizyczną.

Raport z badań Magdaleny Wędzińskiej pt. *Kondycja psychiczna studentów jako przyczynek do zmian w edukacji akademickiej* zawiera alarmujące wyniki badań sondażowych studentów. Badania dotyczą kondycji psychicznej studentów i wskazują na występowanie takich problemów zdrowia psychicznego, jak: poczucie lęku, obniżony nastrój, niska samoocena, poczucie samotności, a także myśli samobójcze i samookaleczenia. Wnioski z badań wskazują na potrzebę zmiany w systemie edukacji akademickiej, polegającej m.in. na rozbudowie i profesjonalizacji systemu wsparcia psychologicznego oraz systematycznym szkoleniu kadry akademickiej w zakresie podstawowych zagadnień zdrowia psychicznego.

W dziale „Miscellanea” znalazła się refleksja nad treściami podręczników szkolnych do zajęć Wychowanie do życia w rodzinie, w których reprezentowane są niespójne wzory męskości i kobiecości wraz przypisywaniem im aktywnych i pasywnych ról społecznych. Barbara Jamrozowicz postuluje, by krytyczna analiza treści podręczników była wykorzystywana w edukacji szkolnej jako narzędzie do tworzenia alternatywnego myślenia u adresatów podręczników szkolnych. Ma też nadzieję, że przyczyni się ona do pogłębionej refleksji współczesnego nauczyciela nad kondycją edukacji szkolnej.

Oddajemy w Państwa ręce obszerny numer naszego czasopisma i wyrażamy nadzieję, że jego lektura wzbudzi potrzebę refleksji na koniecznością zmian w niektórych obszarach edukacji na każdym jej poziomie, zmian w obszarze terapii, resocjalizacji czy praktyk społecznych, oraz będzie wsparciem w adaptacji do tych zmian, które już zachodzą w naszym otoczeniu i niosą za sobą niepokój i niezrozumienie.

ADRES DO KORESPONDENCJI:

Justyna Kuształ
Uniwersytet Jagielloński
Instytut Pedagogiki
e-mail: justyna.kusztal@uj.edu.pl